

עומק אסטרטגי — השקפה ישראלית*

אלוף (מיל') אהרן יריב

ע

ומק אסטרטגי הינו נושא שהרבו לדרון בו בישראל, ומן הראוי לשוב ולעיין בו, הן מפני העיתוי והן משום היותו אחד הנושאים החשובים והקשים בסדרת נושאי הביטחון שלנו. העיתוי — לנוכח תחילתה האפשרית של תקופת הסדרים בינינו לבין שכנינו, בה ייקבעו גבולות מוסכמים ומוכרים, והננו תקווה אף בטוחים; נושא חשוב — שכן מדובר בקריטריון הנוגע באופן הישיר ביותר בכושרה של ישראל לעמוד בפני איומים ביטחוניים; נושא קשה — בשל התנאים הגיאוגרפיים, המדיניים, הכלכליים, והחברתיים שאין להם פתרונות פשוטים, קלים ושלמים. הערכותי מתבססות על ההנחות לפיהן מתבצע חוזה השלום עם מצרים כיאות, בסיומה של תקופת המעבר נסוג צה"ל אל מעבר לגבול הבינלאומי, הנורמלוציה מתקדמת כראוי, וכל סידורי הביטחון מתקיימים ככתוב (פירוז, הגבלת כוחות וכיו"ב).

למען הבהירות ובכדי ליצור שפה משותפת עם הקורא אגדיר את המושג "עומק אסטרטגי", כ"מרחב שבין הקו הקדמי ביותר בו יכולה מדינה להחזיק כוחות צבאיים להגנתה (להלן הקו הקדמי) מבלי לפגוע בריבונותה של מדינה אחרת, לבין השטח החיוני שלה". "שטח חיוני" הוא שטח שמשמעותו כיבושו על ידי אויב הינה — חיסולה של ריבונות אותה מדינה, ובמקרה של ישראל אף חיסולה הפיזי של המדינה. ההתייחסות למושג שטח חיוני הכרחית, שכן אחרת לא ניתן לדבר על עומק אסטרטגי, אלא אם כן כוללת המדינה הנדונה מדבריות, אגמים או ימות. אם לא נתייחס למושג שטח חיוני, הרי שבמדינה שיישוביה מגיעים עד לקו הקדמי, לא נוכל לדבר כלל על עומק אסטרטגי. כשטח חיוני של מדינת ישראל נראה לי שיש להגדיר את מרחב ירושלים-תל-אביב-חיפה, בו מרוכזים רוב האוכלוסייה, רובה של התשתית ורוב מוסדות השלטון.

מרכיבי העומק האסטרטגי

המרחק שבין הקו הקדמי לבין השטח החיוני

* המאמר מבוסס על הרצאת המחבר שנישאה ביום עיון בנושא, העומק האסטרטגי בהשקפה האמריקנית, האירופית והישראלית, שנערך במרכז ללימודים אסטרטגיים שליד אוניברסיטת תל-אביב.

הוא ביטוי אחר, אך לא יחיד, למושג עומק אסטרטגי. ביטוי מלא למושג יינתן רק אם נוסף עליו גם את הנתונים הבאים: אורכו של הקו הקדמי (הגבול במקרה שלנו), היחס שבין אורכו של קו זה לגודל המרחב עליו יש להגן ממנו, אופיו הטופוגרפי של הקו הקדמי (הגבול) ותצורת המרחב עליו יש להגן. נתוני יסוד אלה רוכזו בשלוש טבלאות. טבלה

טבלה א'

א' מציגה את המרחקים שבין הקו הקדמי (הגבול) של ישראל לבין השטח החיוני שלה, ואת המרחקים שבין קו זה לבין בירות המדינות הגובלות עמה. טבלה ב' מציגה את היחס שבין אורך הקו הקדמי של ישראל לגודל המרחב המוגן על ידו, בהתאם לזהות השונה של הקו. טבלה ג' מציגה את היחס האמור במדינות שונות ברחבי העולם.

המדינה הגובלת בישראל	הקו הקדמי של ישראל	מרחק מהקו הקדמי עד השטח החיוני (ק"מ בקו אווירי)	מרחק מהקו הקדמי עד בירות המדינות הגובלות בישראל (ק"מ בקו אווירי)
לבנון	הקו הירוק (1949)	32 — עד חיפה (הקריות)	65 — עד בירות
סוריה	הקו הירוק (1949) קו הפסקת האש (1974)	55 — עד חיפה (הקריות) 80 — עד חיפה (הקריות)	47 — עד דמשק
ירדן	הקו הירוק (1949)	30 — עד חיפה רבתי (נשר) 17 — עד ת"א רבתי (ק' אונז) ירושלים — על הקו	50 — עד חיפה רבתי (נשר) 64 — עד ת"א רבתי (ק' אונז) 35 — עד עמאן 40 — עד ירושלים
מצרים	הגבול הבינלאומי קו אל-עריש — ראס-מוחמד	90 — עד ת"א רבתי (בתיים) 140 — עד ת"א רבתי (בתיים)	310 — עד קהיר 265 — עד קהיר

טבלה ב'

הקו הקדמי של ישראל	אורך כולל (ק"מ)	חלוקת האורך בין היבשה והים (ק"מ)	היחס בין אורך הקו למרחב ההגנה
הקו הירוק (1949)	1275	יבשה — 985 ים — 290	יבשה בלבד — 13:1 יבשה וים — 10:1
קו הפסקת האש (1967)	1742	יבשה — 637 ים — 1105	יבשה בלבד — 86:1 יבשה וים — 31:1
לאחר הנסיגה מסיני	1096	יבשה — 734 ים — 362	יבשה בלבד — 26:1 יבשה וים — 20:1

* דהיינו ק"מ אחד של קו "מגן" על 13 קמ"ר

טבלה ג'

שם המדינה	היחס בין אורך הקו למרחב ההגנה (ביבשה בלבד)
מצרים	1: 230
לבנון	1: 18
סוריה	1: 56
ירדן	1: 40
גרמניה המערבית	1: 60
צרפת	1: 178
דרום קוריאה	1: 256
דרום אפריקה	1: 223
סין	1: 421
ארה"ב	1: 647
בריה"מ	1: 929

לאחר נסיגת ישראל מסיני

אופיו הטופוגרפי של הקו הקדמי

א. בצפון (לבנון) אין מכשול טבעי, אבל השטח איננו נוח להפעלת כוחות גדולים, ויכול לתת יתרון למגן שערך כראוי ובעוד מועד. יחד עם זאת זהו שטח נוח להסתננות ופעולתם של כוחות קטנים.

ב. בצפון-מזרח (רמת הגולן) מהווים אמנם נחל הרוקאד ונהר הירמוק מכשול מסוים בקטעי גורתם, אבל השטח נעדר מכשול רצוף ומאפשר הפעלת כוחות משוריינים גדולים. יש לציין שבהשוואה לקו שביתת הנשק משנת 1949 פוטר אותנו הקו הקדמי הנוכחי מן הנחיתות המסוכנת בגובה הטופוגרפי, שהינה נחלתו של הקו הקודם.

ג. במזרח (ירדן) מהווה הירדן מכשול מוגבל, שניתן לנצלו להגנה במשולב עם רכסי ההרים שממערב לירדן ומדרונותיהם. ניתן להפעיל בשטח זה כוחות גדולים ומשוריינים.

ד. בדרום (מצרים) הקו עובר בשטח מדברי, הררי ושטוח לחילופין, ולכן בחלקו נוח להגנה ובחלקו קשה יותר.

ה. הגבולות הימיים אינם ארוכים ביותר, ולא צריכים להעמיד בפנינו בעיית הגנה קשה.

תצורת מרחב ההגנה

התצורה עלולה בהחלט להקל על אויב תוקפני ונמרץ לקרוע חלקים מגופה של המדינה על ידי קטיעת בליטות או ביתורם של מרחבים צרים כגון: אצבע הגליל, השרון, פרודור ירושלים ו"החוד" של אילת.

ריכוזי אוכלוסייה ותשתית סמוכים לשטח החיוני

יש לציין כי מעבר לשטח החיוני כפי שהגדרתו יש לנו ריכוזי אוכלוסייה ותשתית חשובים, שפגיעה בהם או אברדם הומני עלולים להוות מכה פיסית ומוראלית קשה עבורנו. ריכוזים אלה נמצאים בקרבה רבה (יחסית לכל גזרה) לקו הקדמי: ריכוז באר-שבע בדרום, ריכוז טבריה-צפת בצפון ומזרח, וריכוז נהריה בצפון. קרבה זו טומנת בחובה סכנות לא רק במקרה של מלחמה נגד כוחות אויב סדירים, אלא גם במלחמה נגד טרור וגרילה.

עיון במכלול הנתונים האמורים מלמד על מידת חולשתנו האבסולוטית והיחסית בכל הקשור לעומק האסטרטגי. אמנם גם ערי הכירה של לבנון, סוריה וירדן אינן נהנות מעומק אסטרטגי רב, אך אלה עשויות לקבל פיצוי לכך על ידי "העומק האסטרטגי הנוסף" שיוקנה להן על ידי "מדינות הסיוע" — עיראק וסעודיה. כן יש לציין, כי דמשק נהנית מעורף נרחב ועמוק, בניגוד לשטח החיוני המצומצם של מדינת ישראל.

על פי כל קנה-מידה יוצרים אפוא הנתונים האמורים מצב אסטרטגי קשה. הטענה, שגם שטח שמעבר לקו הקדמי יכול להיכלל במניין הקילומטרים של עומק אסטרטגי, אם האויב איננו מחזיק בו דרך קבע כוחות צבאיים, איננה יכולה להתקבל, משום שמדובר בשטח שאין לנו שליטה עליו, ושהאויב יכול לפעול בו כרצונו, אלא אם כן התחייב לפרונו. אבל גם אז יהיה זה נכון יותר לראות תחום זה כ"מרחב התראה" מאשר כחלק בלתי נפרד מן העומק האסטרטגי, ונסייננו יוכיח.

יחסי ישראל-ערב

קרקע-קרקע ארוכי טווח וכוח תקיפה אווירי גדול ומודרני. יחסי הכוחות בינינו לבין צבאות ערב (גם ללא מצרים) אינם נוחים אף לאחר גיוסם של מילואי צה"ל, וקשים עד מאוד ללא גיוסם.

ב. תלותה של ישראל בגיוס מילואים נרחב לצורך עמידה הגנתית בלבד. אף גיוס מהיר אורך פרק זמן העלול להיות קריטי ביותר בהיעדר עומק אסטרטגי מתקבל על הדעת. ג. התעצמותה הצבאית המואצת של עיראק ומאמציה של סוריה בנרדון (שתיהן בסיועה הנרחב של ברה"מ) מקנות משקל-יתר לחזית הצפון-מזרחית, בה חולשת העומק האסטרטגי שלנו רבה יותר מאשר בדרום.

ד. לקח המלחמות בין ערב לישראל מבליט את חיוניותה של ההפתעה במתקפה. נתוני העומק האסטרטגי וכן הגורמים האמורים מהווים פיתוי גדול למתקפת פתע על ישראל, הן להשגת מטרות נרחבות והן למחטפים הנועדים ליצור "עובדות מוגמרות" ולהפיק רווחים מדיניים (ראה לעיל הקטע בעניין תצורת המרחב של מדינת ישראל).

ה. המעצמות עלולות להסכין עם יצירתן של "עובדות מוגמרות", כדי לכפות פתרון מדיני שיתקבל על ידי כל ארצות ערב.

במצב הדברים המתואר פגיעותנו הינה אפוא רבה, והפיתוי לפעולה תוקפנית נגדנו עלול גם הוא להיות חזק. בעיית העומק האסטרטגי, או יותר נכון בעיית חוסר העומק האסטרטגי של מדינת ישראל תמשיך להתקיים בכל חריפותה

יש הטוענים שבעידן הטילים והמטוסים המודרניים, על מערכות הנשק המתוחכמות שלהם, נודעת לעומק האסטרטגי חשיבות מוגבלת בלבד. טענה זו נראית לי מופרכת מעיקרה, בפרט כשמדובר במלחמה קונבנציונאלית, וזאת מכמה טעמים. ראשית, ניסיון המלחמות המודרניות הוכיח שאין כובשים שטח נרחב כלשהו על ידי הפצצות בלבד, אלא אם כן מעוררת מלכתחילה רוחו של העם המתקף. שנית, בלי כיבוש שטח אין ניצחון במלחמה, וכיבוש נזקקים לגייסות יבשה, ואז משחק העומק האסטרטגי (גם היחסי) תפקיד חשוב ביותר. שלישית, טיפול נכון בנושא העומק האסטרטגי עשוי להקטין את הפיתוי למלחמה מצד התוקפן האפשרי.

לא רק עד שיושגו הסדרי שלום בינינו לבין כל שכנינו הערבים, אלא כל עוד קיימים המצבים הבאים:

א. יחסי שלום בינינו לבין כל שכנינו הערבים אינם מבוססים, ורגשי האיבה העוים כלפי מדינת ישראל עדיין קיימים.

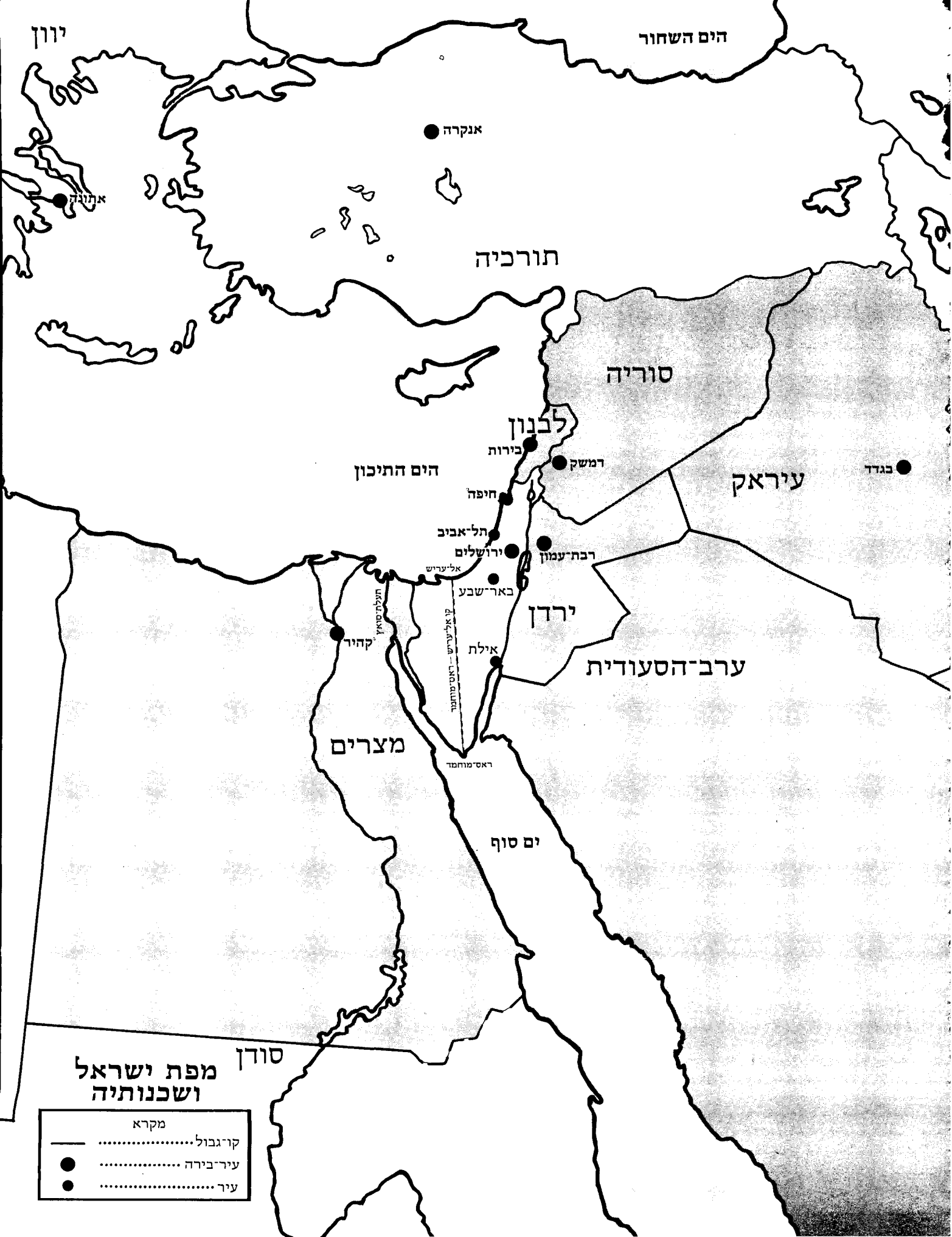
ב. היחסים בין המדינות העיקריות באזור אינם יציבים, במידה המוציאה מכלל חשבון אפשרות של מלחמות ביניהן.

אין ספק שאם יתבטל המצב המתואר בסעיף א', תהיה כבדת דרך נכבדה מאחורינו, וחריפותה של בעיית חוסר העומק האסטרטגי תמותן במידה ניכרת. אולם כל עוד קונה "תורת השלבים" אחיזה של ממש בלב הערבים תיוותר הבעיה בעינה, שכן תורה זו שואפת לדחוק את רגליה של ישראל בשלבים, על ידי שילוב של הסדרים מדיניים ולחצים מדיניים, כלכליים

חריפותה של בעיית העומק האסטרטגי

יש לציין כי נוסף לנאמר עד כה קיימים עוד מספר גורמים המחריפים את בעיית העומק האסטרטגי שלנו.

א. היקפם ואופיים של הצבאות הערביים. אלה צבאות גדולים, הבנויים במידה מברעת על כוחות סדירים, בעלי כושר ניירות, כוח הלם וכוח אש רב (שריון, מיכון וארטילריה), טילי

הים השחור

יוון

אנקרה

תורכיה

סוריה

עיראק

בגדד

לבנון

הים התיכון

בירות

רמשק

חיפה

תל-אביב

ירושלים

רבת-עמון

אל-עריש

באר-שבע

ירדן

ערב-הסעודית

מצרים

תעלת סואץ

קהיר

ראסי-מוחמד

ים סוף

סודן

מפת ישראל ושכנותיה

—	מקרא
.....	קריגבול
●	עיר-בירה
●	עיר

התראה מודיעינית

לאור האמור לעיל ברורה החשיבות הרבה של פיקוח מתמיד ויעיל על קיומם של סידורי הביטחון, ויותר מכך על כל הקשור בנושא ההתראה המודיעינית. הגברתו של העומק האסטרטגי במרחב על ידי עומק התראתי בזמן הינה בבחינת צו עליון, ויש להקדיש לו בכל עת את המשאבים הנאותים בכוח אדם ואמצעים. יתרה מזו, יש ליטול בחשבון את צורכי ההתראה המודיעינית בקביעתם של הגבולות הסופיים, ובעיבוד הפרטים של שלבי המעבר עדיהם.

ברם ניסיונו וניסיונם של עמים אחרים (המורגש היטב על ידי הנתונים שפורטו לעיל) מלמדים, שאסור להשתית הכל על התראה מודיעינית שתסתפק במתן שהות לגייס כוחות מספיקים, כדי לבטל את האיום שיווצר על ידי פעולת פתע של הצד השני (בהיקף מוגבל או מלא). עלינו לקיים בכל עת כוחות כאלה בים, באוויר וביבשה, שיוכלו לעמוד בפני פעולת פתע, ולהיות חזקים די הצורך לאפשר גיוסם של הכוחות הנוספים הדרושים לחיסולו של האויב שנוצח, ולמנוע כיבוש מרחבים ניכרים על ידי האויב. לעיל ציינתי את הפיתוי הרב, העלול לעמוד בפני הצד השני, לנקוט בפעולות פתע ואת מידת הסכנה (הגדולה יותר בצפון ובצפון-מזרח מאשר בדרום) הכרוכה בגורם העומק האסטרטגי.

הגנה מרחבית

אולם גם אם נקיים כוחות בפועל ככל יכולתנו, עלול המצב להיות קשה מאוד אם נצטרך לסמוך רק עליהם. לאושרנו נמצאת ביינו תשובה שעשויה להקל והיא — ההגנה המרחבית. באומרי "הגנה מרחבית" אין כוונתי רק ליישובי ספר הערוכים ללחימה מבחינת כוח אדם, אמצעי לחימה וביצורים, אלא למיצוי המרבי של הפוטנציאל האנושי, הטכנולוגי והלוגיסטי של המרחב, עמוק ככל האפשר, לצורכי הלחימה. עומקו של המרחב צריך להיקבע על ידי שיקול אחד בלבד והוא — כמות האמצעים שהמדינה יכולה להקדיש לצורכי ארגונו, ציודו והכשרתו של מרחב זה. יש להדגיש שהצלחתה של ההגנה המרחבית תלויה במידה רבה גם בשילובה האורגני עם יתר הכוחות במערכת ההגנה שצה"ל יקיים. כדי ששילוב זה יצלח יש לשקוד עליו היטב עוד בעיתות רגיעה ושלוש. ארגונו של המרחב המרבי לעומק עשוי לקבל משמעות עוד יותר נכבדה בעתיד, עם גידולה המקווה של האוכלוסייה והתפשטותה המואצת לעבר העתודות הקרקעיות בנגב ובגליל. גם אם ייקבע גבול לעומקה של ההגנה המרחבית מבחינת היערכות ללחימה בתוקף האמצעים שניתן להקדיש לה, הרי מבחינות אחרות אין לקבוע גבול כזה, וכל מרחב המדינה חייב להיות מאורגן לקראתן.

א. מבחינת ההתגוננות הסבילה בפני הפצצות מטוסים וטילים ארוכי טווח. בהקשר זה עולה נושא המיגון, שלבגיו בוודאי נצטרך לנהוג

וצבאיים, להחלישה ולהחזירה ל"גבולות האמיתיים" — גבולות החלוקה משנת 1947. היערכות ביטחונית נאותה, שתיתן תשובה אף לבעיית העומק האסטרטגי (במשך התקופה שתידרש לדעיכתה של האיבה הערבית) עשויה להיות גורם המרתיע תוקפנות ומעורר מתינות ונכונות להסדרי שלום.

הערכת נתונים זו מונחת אף בבסיסה של ההשקפה הגורסת היאחזותנו ברמת הגולן (גם אם לא בקו הנוכחי), והרואה בנהר הירדן גבול ביטחוני מוצחי וקו קדמי של מדינת ישראל, גם ללא ריכוזות על מרביתה של הגדה המערבית. החזקה בקווים אלה משפרת את מצבנו האסטרטגי, הן על ידי הגדלה יחסית של העומק האסטרטגי והן על ידי מניעת קרש קפיצה נוח למתקפה עלינו מצד השכנים.

אך בל נטעה, גם ישיבה בקווים אלה איננה נותנת תשובה אבסולוטית ומשביעת רצון לבעיית העומק האסטרטגי, ותשובה אבסולוטית כלל אינה בנמצא. עקב הנתונים האמורים לא ניתן ליטול כליל את עוקץ החריפות מבעיית העומק האסטרטגי. מה שניתן לעשות הוא, למתן אותה במידה ניכרת על ידי שורה של אמצעים וצעדים שיהוו מכלול של תשובות המקלות על המצב.

נסיגה משטחים המוחזקים על ידנו מאז מלחמת ששת הימים מגבירה אמנם מחד גיסא את הסיכוי להחלשתה של האיבה הערבית אלינו, אבל מאידך גיסא מקטינה את שולי הביטחון שלנו. התקופה שתידרש להחלשתה של האיבה הערבית ולדעיכתה עלולה להיות ארוכה, ומשברים ביטחוניים עלולים לצוף לאורכה. על כן צריך לבחון את מכלול התשובות שעשוי להרחיב את שולי הביטחון בהקשר לבעיית העומק האסטרטגי.

סידורי ביטחון

תשובה אחת, אשר לה נמצא כבר ביטוי בחוזה השלום עם מצרים, היא סידורי הביטחון. סידורים אלה כוללים: אזורים מפורזים, אזורים בהם מותר להחזיק כוחות מוגבלים בלבד, אזורי חיץ, נוכחות כוח בינלאומי או כוח של צד שלישי וערכויות למיניהן. בכל אחד מסידורי ביטחון אלה יש תוספת ביטחון לא מבוטלת, אך כולם לוקים בחסר ובספק באשר להימנעות ויצויבותם. במלים אחרות: תלותם של הסידורים במידת רצונו והסכמתו של השכן הנוגע בדבר לשמרם כיאות ולאורך ימים, והמשך קיומם של אלה בתנאי שאין חסי השכנות מגיעים לרמה ולאיינטסיביות ההופכות את סידורי הביטחון למיותרים על דעת שני הצדדים גם יחד. מודעותו של השכן הנוגע בדבר לכך שמדינת ישראל תראה בהפרתם של סידורי הביטחון המוסכמים הפרת חוזה ותגיב על כך בחומרה, בתקיפות ובמהירות, עשויה להרתיע מהפרה, אלא אם כן החליט לשוב למצב מלחמה בינו לבין ישראל, או לצאת עליה למלחמה. בהקשר לכך יש לשקול אם אין זה רצוי להכריז מראש על עילות לצעדי-נגד או מנע, ועל ידי כך להרתיע את הצד השני מהפרות.

כבעבר בסלקטיביות ובתושייה רבה.

ב. מבחינת אבטחה מקומית בפני פעילות חבלה וטרור בעיתות רגיעה ומלחמה כאחת.

השקפה זו אכן מקובלת, ועקרונות ערוכה המדינה בהתאם, אלא שיש מקום וצורך להדגישה גם בהקשר לבעיית העומק האסטרטגי.

לסידורי הביטחון, הפיקוח, ההתראה המודיעינית וההגנה המרחבית, המגבירים את העומק האסטרטגי במרחב, בזמן ובכוחות ומשלימים את החסר בעומק אסטרטגי, עלינו להוסיף עוד כמה הדגשים חשובים.

שימוש בטכנולוגיה מתקדמת ובביצורים

ניצולה המושכל של טכנולוגיה מתקדמת ומתוחכמת יכול להגדיל את יעילותם של מכשולים בקו הקדמי וכן את עצמתם ההגנתית של הכוחות שבקו ושל ההגנה המרחבית. מידת ניצולה של הטכנולוגיה כרוך באילוצים התקציביים אשר ימנעו בוודאי את מיצוי המלא של האפשרויות; אולם אף ניצול חלקי, תוך סלקציה בדוקה היטב, עשוי להיות לתועלת רבה ולהקנות לנו את העומק הטכנולוגי. כאן גם המקום לומר מלה על ביצורים. תסמונת קו בר-לב עלולה להוליך אותנו למסקנה הקיצונית, לפיה יש לוותר כליל על ביצורים, ולא היא! דווקא משום היותנו חסרים עומק אסטרטגי ובשל כל הנסיבות האחרות שתארתי, יש מקום לביצורים בקיום הקדמיים. ביצורים אלה חייבים להיות בעלי אופי וחזות אשר תיתפש על ידי הגייסות והמפקדים כמכבידים על מתקפת הצד השני, מקלים על תמרון כוחותינו, ועם זאת אינם מהווים אמצעי עיקרי לעצירת התוקף ולהבסתו. ביצורים המחייבים לסייע לכוחותינו לקיים מה שקרוי בשפה הצבאית "בסיס מוצק", ממנו ניתן לפתח את התמרון ההתקפי שיביא לחיסולו של האיום. תפישה זו תוודא ממילא שלביצורים ייועד המקום המתאים, ויוקצו להם האמצעים בפרופורציה מתקבלת על הדעת, בלא שתיפגע על ידי כך יכולתו ההתקפית של צה"ל מבחינת האמצעים, הדוקטרינה הרוח הלחימה.

עקרון המתקפה המקדימה

בקביעת הדוקטרינה האסטרטגית יש לזכור, שהעומק האסטרטגי הינו גורם שבעטיו לא נוכל להתנער מאיומים ביטחוניים על ידי מגננה בלבד (שלא לדבר על יתר הנימוקים הידועים היטב מן התורה הצבאית). על אף שורת התשובות האמורות, הנוערות להשלים את החסר בעומק האסטרטגי, ברור לכל שמשיקולי רווח והפסד חיוני לנו שהמלחמה לא תתנהל כלל בשטחה של מדינת ישראל, אלא יש להעבירה מהר ככל האפשר לשטח האויב. זוהי תורה אותה הורה עוד שר הביטחון הראשון דוד בן גוריון ז"ל, ואשר חיוניותה העקרונית לא פגה כהוא זה. מכאן גם נובע הכורח להקדים תרופה למכה, בכל מקרה שהדבר אפשרי, ולהכות באויב לפני שיכה בנו. אין הכוונה למלחמת מנע, רהיינו

החלשה שבה. מכאן החיוניות הרבה בכושרה, כוחה ויעילותה של כל חולייה, הנדרשת לספק תשובה מברעת בכל עת.

היעילות מותנית בכשירות ובכוננות במובנו המלא של המושג, כפי שלמדנוהו במלחמת יום הכיפורים. כשירותה של המערכת הצבאית מושפעת באופן בלתי נמנע לטובה ולרעה מרוח העם, וזו צריכה להקנות לנו את העומק הפסיכולוגי.

בתקופה בה התביעות הבלתי נלאות להעלאתה של רמת החיים של הפרט ולסיפוק הדרישות לצריכה גוברות, יכולה להשתלב בתקוות העם, ואף באשליותיו, על השלום הקרב וכא בצעדים מהירים, רוח העלולה לנגוד את צורכי הכשירות. תהיה זו חובתה של המנהיגות הלאומית לעמוד על המשמר, ולקיים את הכשירות אשר בלעדיה לא תצלחנה התשובות האמורות לשמש מענה לחוסר העומק האסטרטגי. בלעדיה עלולים אנו לעמוד בפני סכנות ביטחוניות חמורות בלתי מוכנים ופגיעים עוד בטרם ישכון שלום אמת בינינו לבין שכנינו. על כן נסיף לכל יתר ה"משלימים" – ררוש לנו גם "עומק מנהיגותי".

החשיבות של קביעת תהליך קבלת החלטות שיאפשר את יצירת התנאים המדיניים ואת קבלת ההחלטה על המתקפה במועד הנכון. מכיוון שכולנו מקווים, אף כי איננו בטוחים, שהננו נמצאים בפיתחה של תקופה חדשה, מן הראוי להוסיף מלת ריסון ואיזון בקשר לבנייתו וטיפולו של כושרנו ההרתעת. לעיל עמדנו על עיקרון המתקפה המקדימה כאמצעי הגנה משלים לחוסר העומק האסטרטגי שלנו, ולא כאמצעי להתפשטות טריטוריאלית, אף למר"אית עין. יש לנו עניין בכך שכוחו של צה"ל ירתיע את השכנים ככל האפשר, אך לא יקרא עליהם תגר. זוהי נוסחה נאה, אבל אינני בטוח כלל שניתן להגשימה הלכה למעשה רק בדרך הצבאית. פתרון לבעיה זו צריך להימצא בתחום המדיני. בקביעת היעדים הלאומיים ובקביעת מדיניות החוץ והביטחון ובביצועה.

סיכום

תארתי שרשרת תשובות-פתרונות לבעיה החרפה של חוסר עומק אסטרטגי. עצם היותה שרשרת מצביע גם על חולשתה המסוכנת, שכן כידוע אין השרשרת חזקה יותר מן החוליה

מתקפה יזומה על שכן שלהערכתנו מתכוון להתנכל לנו במועד כלשהו בעתיד. הכוונה היא למתקפה מקדימה על האויב, שלפי כל הסימנים בשטח, ועל סמך ידיעות ברורות עומד ממש בפני פתיחת מתקפה עלינו. רק על ידי הקדמת הפעולה ההתקפית בזמן נמצא מרוויחים גם מה שאיננו יכולים להרוויח על ידי ניצול מרחב בשטח שלנו – זאת אומרת קידום העומק. השיקול בדבר מערכות הנשק שתתנה את היתרון ההתקפי המרבי צריך להיות השיקול המכריע (ברור שלא הבלעדי) בבניין כוחות צה"ל, בקביעת הפרופורציות בין הזרועות ובקביעת הפרופורציות בין מערכות הנשק, היחידות והעוצבות בתוך הזרועות. סוגייה זו ראויה לדיון מיוחד, אך מכיוון שזו חורגת ממסגרת הנושא נסתפק בנאמר.

חשיבותה של המתקפה המקדימה מחייבת התחשבות מרבית באילוצים מדיניים, ומכאן גם שותפות ומודעות מלאה לנושא מצד ההנהגה המדינית. כאן לפנינו המקרה החרוג של פרימאט ביטחוני על פני שיקולים מדיניים, ולכן מוצדק לקבוע כי על הממשלה לפעול ל"יצירת התנאים המדיניים". כמו כן יש להרגיש את